

СУТНІСТЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*В.О. Черняков,
Київський національний
економічний університет
ім. Вадима Гетьмана*

Аналітичне вивчення глобалізації дозволяє виділити декілька принципових форм її прояву, на які найчастіше звертають увагу дослідники і пізнання яких дає можливість краще зрозуміти сутність феномена.

По-перше, технічний прогрес призвів до зміни комунікаційних можливостей в просторі і в часі. Поволі, протягом тисячоліть йшов процес комунікаційного стиснення миру, перетворення його в «світове село», де всі знайомі один з одним і складають єдине суспільство. Цьому сприяли цілий ряд фундаментальних відкриттів і досягнень: географічне освоєння миру арабськими, китайськими і європейськими мореплавцями, розвиток гуманістичних традицій культури і науки, винахід книгодрукування і механічного годинника, розповсюдження транспорту і телебачення, підкорення людиною космічних просторів і становлення глобальної мережі Інтернет. Просторово-часове ущільнення вельми «скоротило» не тільки фізичні, але і соціальні дистанції, що розділяли громадян інформаційного суспільства.

По-друге, різко зростають масштаби взаємозв'язків і ступінь взаємозалежності у сучасному суспільстві. Цей процес відбувається інтенсивно і наочно між соціальними спільнотами і рухами, країнами і континентами, транснаціональними корпораціями (ТНК) і ринками, що розвиваються. Це дозволило М. Кастельсу назвати нинішнє суспільство «мережевим». У ядрі мережевого суспільства лежить глобальна економіка, яка, на відміну від ієрархічно збудованої моделі світової економіки Ф. Броделя і І. Валлерстайна, працює як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети.

Третьою сутнісною характеристикою, якою відмічено глобалізацію, є неухильно міцніючий процес взаємодії різних культур, що наполегливо пробивався крізь століття завдяки іноземним завоюванням, морським експедиціям, торговим шляхам, прозелитизму. Сучасні електронні засоби зв'язку, дистанційної освіти і масової інформації зробили можливим обмін культурними зразками в щонайширших масштабах, детально та з величезними швидкостями. Люди в різних кінцях світу все більше

проникаються усвідомленням, що вони живуть в єдиному плюралістичному мультикультурному світі.

По-четверте, прискорене формування системи глобальних соціальних взаємодій як основи планетарного соціуму, що перебуває у стадії становлення, виявилось можливим через «роздержавлення», якому піддалися міжнародні відносини. Зміна характеру глобального соціального процесу виявилася результатом зміни складу суб'єктів відносин, збільшення великої кількості транснаціональних акторів і організацій. Практично у всіх країнах помітно зросла роль ТНК, що вибудовують свою економічну стратегію не відповідно до національних інтересів, а згідно законам світового ринку.

Глобалізація викликала зростання міжнародних урядових організацій (МУО). Нині налічується близько тисячі МУО, які регулярно проводять засідання і сесії, присвячені різним соціальним питанням глобального суспільства, що формується. Їх класифікують по геополітичному критерію: універсальні (ООН), міжрегіональні (Організація ісламська конференція), регіональні (Латиноамериканська економічна система), субрегіональні (Бенілюкс). По функціональному критерію: спільноцільові (ООН), економічні (ЕАВТ), військово-політичні (НАТО), фінансові (МВФ, Всесвітній банк), наукові («Єврика»), технічні (Міжнародний союз телекомунікацій), спеціалізовані (Міжнародне бюро мір і вагів). Зросло число міжнародних неурядових організацій: Грінпіс, Червоний хрест і ін.

Разом з глобалізацією увага дослідників нерідко зосереджується на такому явищі, як глобалізм. Якщо поняття «глобалізація» переважно характеризує глибоку суспільну трансформацію, що відбувається поза нами, то термін «глобалізм» звертає увагу на приховані зміни, що спостерігаються в суб'єктивній сфері. У міру практичного освоєння світу, що глобалізується суспільство відображає його в своїй свідомості, породжує комплекс ідей і емоцій, званий глобалізмом.

Глобалізм як форма суспільної свідомості, що відображає об'єктивний процес глобалізації, вбирає в себе прагнення людей до колективного стилю мислення, тенденцію ідентифікації з світовою цивілізацією, всім людством. Глобалізм — це розуміння необхідності покласти край ізольованому існуванню і відгородженості культур національними межами.

Поступове осмислення і розробка глобальної проблематики веде до оформлення спеціальної області знань — глобалістики, що виникає на перетині декількох наук.